

בס"ד

שבתאות

~ מאז ~

עד היום

דברי ימי שבת צבי ימ"ש

וההשוואה החוזרת על עצמה שוב ושוב להולך בדרכו ה"ה א. ברלנד

שבתי צבי נולד באיזמיר בשבת, ט' באב ה'שפ"ו הוא היה בנו השני של מרדכי צבי, סוחר עופות וביצים, כנראה ממוצא רומניוטי, שהתעשר והיה לסוכן של סוחרים אירופיים. שמו, שבתי, ניתן לו על פי המנהג לקרוא לילד שנולד ביום השבת בשם שבתי.

בצעירותו למד שבתי אצל רבני איזמיר, רבי יוסף איסקפה, ורבי יצחק די אלבה. הוא נסמך לתואר "חכם" בידי רבי יוסף איסקפה, והיה מקובל בין חכמי איזמיר. לקראת היותו בן עשרים, החל שבתי צבי להתבודד רבות ולעסוק במיסטיקה ובקבלה, וכן נהג לסגף את עצמו בצורות שונות.

מי לא שמע על הסיגופים הנוראים של א' ברלנד?! יחד עם שבירת הגוף והתפשטות הגשמיות...

בתחילת שנות העשרים לחייו נישא פעמיים, אך נאלץ להתגרש, מאחר שלא התקרב כלל לנשיו. בני איזמיר תלו את התנהלותו זו בגודל קדושתו ופרישותו.

אה, איזו פרישות איזו קדושה... ממש דומה למלאך! ואיפה מוצאים עוד בימנו "פרוש וקדוש" שכזה, אם לא אצל ה'אובד' ברלנד, ההולך בדרכי שבתי צעד אחר צעד?!

נראה שבעיסוקיו בקבלה הוא לא עסק בכתבי הרמ"ק שהיו נפוצים אז בין המקובלים, ואף לא בכתבי האר"י שהחלו להיות נפוצים אז וזכו לעניין רב בקרב המקובלים, אלא נטה לעיסוק מעמיק בכתבי המקובלים הקדמונים, כספרות הזוהר וספרי הקנה והפליאה. שבתי צבי עצמו התנגד לקבלת האר"י ולעיסוק הרחב שלה ב"כוונות". בשנים אלו החל מגבש שבתי צבי את משנתו הקבלית הקיצונית, שטענה לקיומן של שתי ישויות אלוהיות נפרדות, חייבה "עבירה לשמה" כצורך חיוני לתיקון העולם, ואפשרה התרת איסורים הלכתיים עם תיקון העולם. שבתי צבי ידע היטב שמשנתו זו לא תתקבל בברכה בידי רבני זמנו, ובמשך שנים לימד אותה אך ורק את תלמידיו הקרובים ביותר.

כמוכן שרק צדיקים וקדושים כמו ש"צ וא' ברלנד, מגיעים להשגות "עליונות" שכאלו. ובדומה לש"צ שחינך לעבודה זרה, גם ברלנד הוא זה שבורא את מקורביו (עפרא לפומיה - אני בראתי אותך בשבילי), ורק הוא (ותלמידיו גם קצת...) מבין את מעלתה של "עבירה לשמה" (עולם האצילות - עצירת השואה - תקיעת הגרעין האיראני - ומה לא, הכל

שבתאות מאז ועד היום

באמצעות העבירות המטונפות כפי שמוחו תאב וליבו חומד באותה שעה).

בכ"א בסיוון ה'ת"ח (1648) חווה שבתי צבי התפרצות גדולה של ההתקפים מהם סבל, ובחזונו נאמר לו כי הוא משיח ישראל. הוא לא נמנע מלפרסם את חזונו ברבים, והחל לנהוג מנהגים זרים בפומבי, ובפרט בלט בנטייתו לבטא בפרהסיה את השם המפורש ככתבו, למרות האיסור ההלכתי שבדבר. התאריך כ"א בסיוון, שבו "התגלה" שבתי צבי, נחגג בידי מאמיניו במשך שנים רבות. התפרצותו זו לא זכתה להתייחסות מיוחדת מצד רבני איזמיר, שלא הזדהו איתו וזלזלו בכוח השפעתו.

אמנם חטאנו ופשענו כאשר מיד בתחילת התפרצותו של ברלנד, לא ראינו מיד את "קדושת" שבתי הבווערת בקרבו, כשהוא מסביר למאמיניו כי הוא "פי מאה מרבינו" וכפלי כפליים מכל הצדיקים שהיו אי פעם, והחל לשנות מסורת אחר מסורת הן בברסלב (רבי נחמן בן "שמחה" בן פייגא... מקור חכמה "ושמחה ואמונה"... ועוד ועוד), והן במנהגי היהדות וההלכה הפשוטים (שינוי שמות במחי יד, ו"הוראות ותיקונים" לחסידיו שלא שיערום אבותינו, מלבד רצוח וגנוב ופדוד לפני התגלות ה'נאוף').

לא עברו ימים רבים, וברלנד הרגיש מספיק "קדוש" כדי להתנבא על משיח. כל כמה חדשים הוא עדכן את התחזית, 'משיח יבוא ביום זה', 'הוא יתגלה במקום זה', ומאמיניו רצים כשוטים לכל המקומות בצפיה נכזבת לגלות את אור ה"צדיק", בבואו לגאול את מאמיניו.

רבני ברסלב לא הזדהו איתו, ואף התנגדו לו, אבל לדאבונו לא "זכו" לראות בו את ה"ממשיך של שבתי" וזלזלו בכח השפעתו, ובעתיד לצאת ממנו.

במהלך השנתיים שלאחר ההתפרצות וההתגלות הוא ישב באיזמיר ועסק עם תלמידיו וחסידיו בלימוד עיוני של קבלה ובריבוי בסיגופים ובטבילות. במהלך שנים אלו הוא חווה נס, כאשר במהלך טבילה בחוף הים באיזמיר נקלע למערבולת ובקושי ניצל. יום הצלתו, ט"ז בכסלו, נקבע על ידו כיום חג למאמיניו.

טבילות, שבירות קרח בנהרות הקפואים, הכניסה למקומות סכנה, מזכיר לכם משהו?! ברלנד ככל הנראה אף מתעלה על רבו בהיסטוריית סיגופיו וטבילותיו "במסירות נפש"!!!

באחד הימים עלה עם תלמידיו אל אחת הגבעות בסמוך לאיזמיר וניסה לעצור את מהלך השמש בדומה למעשהו של יהושע בן נון. עם החרפה זו פקעה סבלנותם של רבני איזמיר, ובראשם רבו, רבי יוסף איסקפה, ורביאהרן לפפה, והם החלו ברדיפות נגדו על מנת שיעזוב את איזמיר. במועד מסוים בין השנים 1651-1654 גורש שבתי צבי מן העיר.

כממשיך הדוק של השבת, לקח גם ברלנד את תלמידיו ביום מן הימים לגבול סוריה, והודיע כי יוצאים למבצע נגד הטבע, לתוככי המדינה העויינת "להחזיר את נעדר סולטן יעקב"... רק בעקבות פגמים חמורים שהוא מצא באמונתם של התלמידים, הוצרך להפסיק את המבצע, ולחזור עטור נצחון מהמבצע שלא היה... וב"שובו בנים" התווספו ספסלי מאמינים מושבעים.

שבתי צבי נסע ראשית לסלוניקי, בה נוספו לו תלמידים ומעריצים רבים. אך גם בסלוניקי לא נגמל ממנהגיו הזרים. יום אחד סידר לעצמו טקס נישואין, כאשר הכלה איננה אלא ספר תורה, כאקט של משיחיות, כביכול המשיח הוא בעלה של התורה. בסלוניקי פרצה סערה עזה בעקבות המעשה, ושבתי צבי התנצל בפני רבני העיר וטען כי כל אדם מישראל נחשב לבעלה של התורה. התנצלויותיו לא סייעו לו והוא גורש מן העיר.

התלמיד ברלנד קיים פי שניים ברוחו, ודרס את מצוות התורה והמסורה בכפות רגליו, עד שבד"ץ העדה החרדית הזמינו אותו לפני עשרים וכמה שנים, והוא חוייב לחתום על התנצלות והתחייבות על להבא. לדאבונו לא קויים בו ההמשך של "גירוש מן העיר", כפי שקויים בש"צ רבו.

לאחר כמה שנות נדודים בערי יוון, הגיע שבתי צבי בשנת 1658 לקושטא עם קהל מעריציו. בקושטא הנהיג מפגני ראווה פומביים, כאשר יום אחד שוטט בחוצות קושטא עם דג ענקי בעריסת תינוק, ונימק זאת בטעמים קבליים. לאחר מכן חגג את שלוש הרגלים ביום אחד, כחלק מנטייתו לבלבל תאריכים, כאשר ישב בסוכה, חגג בה את ליל הסדר וקרא בתיקון ליל שבועות. בתקופה זו הופיעה נטייתו לברך בעת הפרות הלכתיות את הברכה החביבה עליו "ברוך מתיר איסורים" - כפרפראזה לברכה הנאמרת בעת ברכות השחר - על בסיס מדרש קדום ממנו הסיק כי בימות המשיח יותרו איסורים הלכתיים. גם את קושטא נאלץ לעזוב תוך זמן קצר, והוא חזר לעיר מולדתו איזמיר.

מי לא מכיר את שיבושי הנוסחאות של שבת בחול, ושל יו"ט בשבת, ושל ראש השנה בקדיש וברכו של כל השנה... את נטייתו להתיר איסורים ומנהגים מכירים מאמיניו השוטים יותר מכל אחד אחר.

בימי שהותו באיזמיר שקע שבתי צבי ככל הנראה בדיכאון, ואחיו שהתביישו באחייהם ציידו אותו בכסף למחייתו ושלחו אותו לארץ ישראל. בדרכו לארץ ישראל, בשנת 1662, עבר ברודוס ובמצרים, בה הצליח לשבות בקסמו את שר האוצר היהודי, הציליבי (תוארו של ראש יהודי מצרים לאחר ביטול משרת ה"נגיד") רפאל יוסף. רפאל יוסף התרשם מאוד מדמותו הססגונית של שבתי צבי ופרש עליו את חסותו.

"דמותו הססגונית" של ברלנד התלמיד מרשימה גם היא כמה וכמה נגידים ואנשי עולם הפשע, שבמשך שנים רבות תומכים בו ביד רחבה, ומבצעים עבורו את השליחויות האפלות לחיסול מתנגדים וכדומה.

שבתאות מאז ועד היום

בהיותו במצרים הגיעה לאוזניו של שבתי צבי שמועה בדבר אשה תימהונית בשם שרה המתגוררת בליוורנו, וטוענת כי התגלה לה שהיא תהיה אשתו של המשיח. שבתי גילה עניין רב בשמועה, ולפי בקשתו הגיעה שרה למצרים. לאחר פגישה קצרה נישאו שבתי ושרה, שנקראה בידי חסידי "המלכה". על שרה זו יצאו רינונים בדבר פריצותה, שלא הוכחו מעולם בידי תומכיו של שבתי צבי, והם תלו את נישואיו לפרוצה בנבואת הושע: "קח לך אשת זנונים".

התאווה "הקדושה" מתחילה לתת את אותותיה. ברלנד התלמיד הנאמן לקח כפרוייקט "לתקן" אשה אחת, כבר לפני עשרות בשנים, הוא לוקח אותה ומסתובב איתה בשדות ביחידות, מול בכירי תלמידיו המסיעים אותו לשם, ונשארים בכניסה ליער, להשאיר את ה"צדיק" ותיקונו לבדם. (לאחמ"כ יתן הוראה להשתיק את פיה של אותה אומללה בסכומי כסף חודשיים).

ממצרים המשיך שבתי צבי לירושלים, בה עסק בסיגופים ובלמוד קבלה. מעמדו היה נכבד, והוא נבחר לשד"ר שיצא בשליחות ירושלים למצרים. ככל הנראה נבחר הוא לשליחות מאחר שקרבתו אל הצייליבי רפאל יוסף העשיר ביהודי מצרים הייתה ידועה. הוא יצא למצרים בסוף 1664, וככל הנראה הצליח ביותר בשליחותו ואסף סכום כסף נכבד.

עד לפגישתו עם נתן העזתי לא חרגו דבריו של שבתי צבי בדבר משיחיותו לשלבים מעשיים, ופגישתו עם נתן העזתי שינתה את מהלך העניינים. נתן העזתי שכנע את שבתי צבי כי הוא אכן המשיח המובטח, וגילה באוזניו את נבואותיו, ושבתי צבי מצידו ציווה עליו לשנות את שמו מאברהם נתן לנתן בנימין. שבתי צבי יצא לירושלים להביא את בשורתו, ואילו העזתי הפיץ את הידיעה לכל קהילות ישראל במכתבים, והציג את עצמו כנביא המנבא את משיחיותו של שבתי.

בל נדון כאן מיהו ה"נתן העזתי" שבדורנו המאשר את "נביאותו" של ברלנד, הדברים נאמרו כבר בטוב טעם, ואנו לא נסטה מנשוא העניין הלא הוא התלמיד הנאמן שמשדל ללכת בדרכי רבו, צעד אחר צעד.

גם ברלנד "השיג" את גדולת עצמו, כאשר מאמיניו החלו לספר לו את חזיונותיהם בחלום ובהקיץ שבהם ראו / הרגישו את ברלנד כשהוא: מזהיר אותם, מציל אותם, מתקן אותם, מרביץ להם, מרפא אותם, מחיה אותם, מחזקם, מעלה אותם, צועק עליהם, הורג אותם, מעיף אותם, ועוד כהנה וכהנה חלומות ודמיונות שונים ומשונים, ומכאן ואילך כבר "רצו" בקרב בעלי התשובה ומשפחותיהם, סיפורי מופתים מסמרי שיער, מפה לאוזן.

ואגב שינוי השם של נתן העזתי, מזכיר לכם משהו, או יותר נכון מישהו, עם אובססיית שינוי שמות?

נתן העזתי הוסיף להתנבא ולחזות חזיונות משיחיים. הוא הציג בפני שבתי צבי מגילת קלף מזויפת שכתב בעצמו, וסיפר כי מצא אותה בגניזה עתיקה, וכי היא נכתבה בידי מקובל מחוגו של

שבתאות מאז ועד היום

רבי יהודה החסיד במאה ה-13. מגילה זו מנבאת בדיוק נמרץ על הופעתו של משיח בשם שבתי צבי שיולד בשנת ה'שפ"ו, ומתארת את מעשיו וגלגוליו כולל החוויה המינית הקשה שעבר בצעירותו. שבתי התרשם מאוד מהמגילה, והעזתי טרח להפיצה בציבור.

מתברר כי לא רק ברלנד עולה על הש"צ, אלא אפילו מסירותם של תלמידיו עולים על מסירות העזתי, בהתנדבותם לפאר ולרומם ולהדר את משיחם, באספם מן הגורן ומן היקב סיפורים מלאי סתירות ותמיהות בגדולת רבם, כפי שתוכחו בשיחה עם כל מאמין ברלנדי ממוצע.

שבתי צבי שב לירושלים, אך לא זכה בה לקבלת פנים אוהדת. ליצני העיר התלוצצו על חשבונו ואמרו: "הלך שליח ובא משיח". בשל נטישתו החפוזה את שליחותו והליכתו לעזה, טענו בירושלים כי הכסף שאסף במצרים לא הגיע בשלמותו, והוא נתבע לדין על ידי ראשי ה"כוללות" בפני הקאדי. למזלו נטה הקאדי לקבל את גרסתו ושחרר אותו מכל אשמה, ולפי מסורת השבתאים אף התיר לו לרכב על סוס בחוצות העיר, מעשה שהיה אסור בתכלית על יהודים. לאחר תקופה קצרה התחוללה בעיר שערורייה סביב מנהגיו החריגים, ורבני ירושלים, ובראשם רבי יעקב חגיז ורבי יעקב צמח, נקטו בקו תקיף ופרסמו נגדו חרם חמור, ולמרות האהדה הציבורית הוא נאלץ לעזוב את העיר.

גניבות, זה השלב הבא של ה"שבתאי", כנראה כחלק מה"עליה בדרגות" בדרך להתגלות. גם התלמיד הנאמן אינו מוותר על השלב ה"קדוש" הזה, ושוודד את משכורותיהם השנתיות של כלל חסידי ברסלב, במחיר מפולפל שהוא קוצב על נסיעה לאומן, כשהוא מדכא באלימות כל נסיון לארגן נסיעה שלא דרכו.

לפי מסורת מאמיני ברלנד, בזכות כוחותיו העל טבעיים, הרשויות מעניקות לברלנד זכויות על, בנסיעה במהירות מטורפת, ובכניסות למקומות אסורים, ועוד. מה שמהווה הוכחה ל"עליונות הצדיק מעל הטבע", (כל זאת עד לשלוש שנים האחרונות, אז מסיבה כלשהי חדלו איתני הטבע לציית ל"צדיק", ואף גם השתלטו עליו כליל והושיבוהו במאסר בחוצפה...).

בכל רחבי העולם ואף בעיתונות הלועזית של הימים ההם נפוצו שמועות שונות על שבתי צבי ועל הגאולה. השמועות סיפרו על מלחמות וניצחונות, על שובם של עשרת השבטים, ואפילו על כיבוש ירושלים בידי שבתי צבי. חסידיו כינו אותו 'אמיר'ה' (ראשי תיבות של "אדוננו מלכנו ירום הודו") כפרפראזה לכינויים של הח'ליפים המוסלמיים המוקדמים "אמיר המאמינים".

כידוע "הרב" שולט בכל ומנהל את הכל, הוא מביא את הגאולה והוא מרחיק אותה, הוא מביא על עצמו בזיונות והוא מורה למאמיניו לעצור את הביזיונות (בקנאו את קנאתי), ברלנד כבש את ליבות מאמיניו באמונה כי הוא המלך הכל יכול!

בארץ ישראל נהרו יהודים לעזה, בה פעל נתן העזתי ונתן לכל אחד "תיקון" לנשמתו. תנועת תשובה המונית שלא הייתה כמותה התעוררה בארץ ישראל וגרפה בעקבותיה את יהדות התפוצות. הודפסו "תיקונים" רבים שכללו סדרי תפילות ותחינות על פי הוראותיו של נתן העזתי. שנים לאחר התפוגגות התנועה המשיחית עדיין הזכירו רבנים רבים בערגה את תנועת התשובה שהתעוררה בימי שבת צבי.

"תנועת תשובה המונית", "גדול המחזירים בתשובה", מזכיר לכם משהו על התלמיד הנאמן?

יהודים רבים בכל רחבי העולם מכרו את כל נכסיהם ועסקו בתפילות ובסיגופים בציפייה להופעתו של שבת צבי שיעלה את היהודים לארץ ישראל.

איי איי איי מה שברלנד הצליח לעולל למאמיניו, מאות מהם שקעו בחובות עתק בציותם ל"צדיק" שהורה בתוקף לקנות דירה ליד הצדיק, גם במחירים מופקעים. ורבים מאלה שמסרו את נפשם כדי לקנות דירה ליד הצדיק בחומה השלישית, מכרו את הדירה במחיר הפסד כדי לקנות דירה אחרת ליד הצדיק בביתר. ולאחר שעברו את תהליכי הייסורים הקודמים, מכרו את דירותיהם וכל נכסיהם כדי "לזכות" ולהצטרף לנסיעותיו של ה"צדיק" בגלותו - בריחתו?! עד שחזרו לאחרונה יחד עמו נקיים מנכסיהם.

אכן, מדובר באמונה כי אוטוטו וכבר מתגלה ה"צדיק" ומעלה אותם לארץ ישראל "על כנפי נשרים". (כפי ההזיה הידועה על ה"כנפי נשרים" של רבי לוי יצחק להבדיל אלף אלפי הבדלות, שבהם הוא "עף" מספר קילומטרים...).

בעקבות פעילות זו התעוררה ברחבי אסיה הקטנה והבלקן תנועת "נבואה" המונית, כאשר אנשים נשים וילדים רבים התנבאו על משיחותו של שבת צבי ועל הגאולה הקרובה. מסופר כי באיזמיר לבדה היו למעלה מ-150 מתנבאים. בין המתנבאים היו רבנים ידועי שם, והידוע שבהם היה רבי משה סרוואל מקושטא, אשר נבאותיו הופצו ברחבי טורקיה. המתנבאים לא הסתפקו בנבואות גאולה, אלא דרשו מהעם לשוב בתשובה, ונתנו "תיקוני תשובה" לציבור.

אם אצל ש"צ היו בקהילת איזמיר 150 מתנבאים, מה יאמרו למול קהילה בת אלפי נפשות (בזמנים ה"טובים") שמתנבאים מבוקר ועד לילה, על גדולתו של הצדיק, כוחותיו האליליים והשפעתו המאגית על העולם כולו, בתיבול חלומות, חזיונות, חידושים, וגילויים, כשהם כמובן בוללים את דבריהם בתביעה להתחזק ב"קדושה, ובאמונה בצדיק"!!

בעוד העולם היהודי מתענג על חודשים של אופוריה משיחית, שב שבת צבי על גלי האהדה הציבורית לאיזמיר בספטמבר 1665. במשך חודשיים ישב במנוחה בביתו, ובחנוכה ה'תכ"ו באה מצידו התפרצות משיחית גדולה. הוא שב לחזונותיו, והתהלך בחוצות איזמיר כמלך בראש

שבתאות מאז ועד היום

תהלוכות גדולות. כאשר נודע לו כי רבני העיר מתייעצים כיצד לפעול בעניינו, הכריז על יום תפילה למאמיניו ביום שישי 11 בדצמבר 1665.

אמון על ההליכה בדרכי הש"צ, ידע גם ברלנד לגזור ימי תפילה, כאשר שמע כי רבני ברסלב שליט"א חתמו על זעקה חריפה כנגדו, ברלנד הורה (בהקלטה מהכלא) למקנאי קנאתו, לצאת לעצרות תפילה "חמישים אלף איש ליד הבית של הרב שכטר, חמישים אלף ליד הבית של הרב קרמר...".

במהלך יום זה התרחשו התנגשויות אלימות באיזמיר בין מאמיני שבתי צבי ובין מתנגדיו, בעקבות ידיעות שדלפו כי חלק מהרבנים מבקשים להרוג את שבתי צבי. למחרת, ביום שבת, התגברו האירועים האלימים באופן משמעותי.

אמנם ברלנד הורה רק על "עצרת תפילה", אבל מאמיניו, בדיוק כמו מאמיני הש"צ, הבינו בדיוק למה הוא מתכוין, ומסע הרצחנות יצא לדרך, האחים חשין נרגמו באבנים בשכונת מא"ש, ר' צבי צוקר הותקף ע"י בריונים בביהמ"ד תולדות אהרן, ובריוני ב.מ. יצאו לרחובות כשזש זרה בוערת בליבותיהם, להשמיד להרוג ולאבד.

לאחר תפילת שחרית יצא שבתי צבי בראש כמה מאות ממאמיניו לכיוון בית הכנסת של העדה הפורטוגזית, בו התפללו ראשי מתנגדיו. מתפללי בית הכנסת נעלו אותו מבפנים, אך שבתי צבי ניפץ את הדלת בגרזן ונכנס לבית הכנסת, הפסיק בכוח את התפילה והכריח את המתפללים לשמוע את דרשתו. לאחר הדרשה הוציא חומש מודפס והכריז כי קריאת התורה תעשה מתוכו, ולא מתוך ספר תורה כפי שהלכה דורשת. במהלך קריאת התורה קרא לעלות לתורה לשבעה ממקורביו ולאחר מכן לשבע נשים, כאשר הוא מאלץ את כולם להגות את השם המפורש בעת קריאתם בתורה. את כל העולים לתורה במעמד זה הכתיר שבתי צבי ל"מלכים" במקומות שונים בעולם, ואת אחיו אליהו צבי למלך טורקיה. לאחר קריאת התורה ביים תקיעת שופר כאשר הוא תוקע בידיו ולא באמצעות שופר, ולאחר מכן חירף וגיזף במשך שעה ארוכה את רבני איזמיר שנכחו במקום. לסיום ריקד בבית הכנסת עם ספר תורה בידו כאשר הוא מזמר שיר אהבה בספרדית שהיה אהוב עליו ביותר ותלה בו סודות קבליים רבים.

כי ככה זה כשאי אפשר להסביר לרבנים את פשר המעשים ה"נשגבים" שנראים כתועבות שפלות ומשוקצות, עוברים היישר מה"סודות עליונים", לאלמות ורצחנות התחתונים, תוך כדי המשך ביצוע הפשעים המגעילים בחוצפה ועזות מצח, אולי כעת יירגעו המתנגדים!

לאחר השבת החריפה התפרצותו של שבתי צבי, ורוב בני העיר עברו למחנה תומכיו, כולל רבני העיר אותם תקף. באותם ימים הייתה יריבות קשה בין רבני העיר רבי חיים בנבנישתי ורבי אהרן לפפה, כאשר האחרון היה מראשי רודפיו של שבתי צבי. שבתי צבי הודיע על הדחתו של הרב לפפה שנאלץ להימלט מהעיר, ומינה את הרב בנבנישתי, שעבר למחנה תומכיו, לרבה של העיר. בימים

שבתאות מאז ועד היום

אלו התיר שבתי צבי איסורים הלכתיים רבים, ואף התייחד עם שתי גרושותיו, מה שעורר עליו את חמת מתנגדיו ביתר שאת.

הרבנים שמתנגדים מוכרחים לברוח מהעיר מחשש לחייהם, וה"שבתאי" התורן ממשיך ב"תיקונים" ועולה לעולם האצילות עם פילגשיו.

הוא הכריז על ביטולו של צום עשרה בטבת, ביצע "מינויים" רבים נוספים של תומכיו למלכים על חלקים בעולם, ועל אחרים הכריז כי הם גלגולים של מלכים שונים ממלכי יהודה וישראל.

ידועים התועבות שהתחוללו במרוקו וארצות הגלות של ברלנד, כאשר לא הספיקה תאוות היצרים שלו במעשי ה"אצילות" הפרטיים, אלא הוא חייב את כלל מאמיניו בלילה אחד לעשות מעשה, בטהרה ובטומאה וד"ל...

התפרצותו הגיעה לשיאה כאשר יצא את איזמיר לכיוון קושטא ב-30 בדצמבר 1665, לדברי חסידי על מנת להסיר את כתרו של הסולטאן מהמט הרביעי ולמלוך תחתיו. השמועות בדבר יציאתו של שבתי צבי לקושטא הגיעו במהירות לידעת השלטונות, והוויזיר הגדול אהמט קופרילי פאשה הורה לעוצרו. עם הגעתו לנמל קושטא לעיני אלפי יהודים שבאו לקבל את פניו נעצר שבתי צבי בידי שוטרים טורקיים, וקהל מקבלי פניו פוזר במכות אלות.

ברלנד, על אף גדולתו שעולה על דרגתו של ש"צ, בכל זאת, ככל הנראה מאמיניו לא יודעים זאת, ולשדה התעופה ל"קבלת פנים" הגיעו בקושי מאתיים מאמינים, כדי לחזות במעצרו כאחד הריקים.

הוא הוחזק במעצר במשך כמה ימים שבהם הובא למשפט אצל הוויזיר בעוון בגידה. מהלך הדיון איננו ידוע, אך בסופו החליט הוויזיר שלא להוציא אותו להורג והורה על הגלייתו והחזקתו במעצר במבצר גליפולי, אליו הגיע ב-19 באפריל 1666, ערב פסח ה'תכ"ו. מסופר כי עם הגעתו לגליפולי שחט שבתי צבי כבש בתור קורבן פסח ואכלו עם בני חבורתו מבלי להסיר מהכבש את החלב, איסור שהעונש עליו הוא כרת, כאשר הוא מברך את הברכה החביבה עליו בעת הפרות הלכתיות: "ברוך מתיר איסורים". שלטונות הכלא נהגו בו בסובלנות נדירה והתירו לו לקבל מבקרים בתאו תמורת שוחד. מעצר זה לא פגם בהתלהבות הכללית, ואפילו האמינו בו יותר שהרי הכריז שיוריד את הכתר של הוויזיר מראשו ולא הרגו אותו, ומשמעויות מיסטיות מרחיקות לכת ניתנו למעצר. האגדות שהופצו באירופה בידי חסידי סיפרו כי הוא נוהג שם כמלך, וכי בקרוב ממש יסיר את כתרו של הסולטאן הטורקי וישב על כיסאו.

ברלנד מתעלה על רבו גם בפרשת המעצר, הוא מגיע לזימבואה ו"מעלה את כל הבריאה", האריה משתק מפניו, והזבורות מתקרבים לבקש את תיקונם, והוא מצרף אותם למנין. ככל הוא שולט על עולם החי בדיוק כמו על מאמיניו.

כמו כן, לא די שהוא ממשיך לתפקד מתא המעצר בזימבבואה, אלא הוא בסופו של דבר גם מקבל "דרכון דפלומטי", שמאפשר לו להסתובב ביבשת כ"מלך" בחופשיות (ובדיעבד מתברר כי מאמיניו זייפו אותו). העובדה הזאת רק משמשת כדלק לסיפורי האלף לילה שיוצאים משורות המאמינים, ומבוטאים בעלון "כנישתא".

במהלך חודשי מאסרו נהרו אלפי יהודים מרחבי העולם לבקר את "שבתי צבי המלך" בכלאו והביאו לו מתנות יקרות ערך.

הדמיון לתלמיד האדוק מיותר לנוכח הנהירה, שהיינו עדים לה, לארצות הזימ"ה בהם שהה ברלנד, כשהם מפקירים את כל נכסיהם עבורו, וחלקם גדול תורמים לגבאים עשרות אלפי דולרים על פי הוראתו המפורשת של ברלנד.

הקדחת המשיחית בכל העולם היהודי הלכה והתפשטה, ובודדים היו שהעזו לצאת בגלוי נגד האמונה בשבתי צבי. אחד הבודדים היה רבי יעקב ששפורטש, שישב אז בלונדון ובהמבורג, שסיכם את פרשת שבתי צבי בספרו "ציצת נובל צבי", בו כלל גם את כל אגרותיו מהתקופה ההיא, אך רוב הרבנים שהתנגדו לתנועה השבתאית גזרו על עצמם שתיקה מחשש לפגיעה בהם ומתוך הכרה בחוסר התועלת שבעימות גלוי.

מעניין איזה "היתר" היה לו לרבי יעקב ששפורטש, לצאת נגד קבוצה זו או אחרת, אפילו אם היו לו טענות שונות, אבל תמיד אפשר לדבר! גם אם התרחשו מעשים אשר לא ייעשו, אבל רק בהסכמה! איפה הלב? איפה הרגש לקחת מאלפי יהודים את חיותם?! הוא לא חשש מיום הדין? ...

כאז כן היום, מי מעז לצאת נגד ה'שבתאי' בדורנו, כשה"שביחה" שלו מטילה אימה ברחובות. וכך ישנם יחידים היוצאים חוצץ נגד האיש, ורוב הרבנים מתנגדים אך גוזרים על עצמם שתיקה.

לקראת צום שבעה עשר בתמוז ה'תכ"ו הכריז שבתי צבי על ביטולם המוחלט של כל הצומות והתעניות. הכרזה זו נשלחה לכל רחבי תבל, ושבתי צבי ורובם המוחלט של מאמיניו אכלו ושתו ביום זה. מעשה זה נשנה בצום תשעה באב בשנה זו, ונצרב בתודעה הלאומית לאחר התפוגגות התנועה כחטא שחטא רובו המכריע של העם.

נקודת המפנה חלה בביקורו של מקובל מפולין בשם נחמיה כהן אצל שבתי צבי. על דמותו של כהן לא ידועים לנו פרטים רבים, אולם ידוע כי היה דמות ידועה בחוגי המקובלים במזרח אירופה, וכי שבתי צבי עצמו ידע על בואו הצפוי וציפה כי תמיכתו של כהן בו תגביר את התמיכה הציבורית בו. כהן הגיע לגליפולי בג' באלול ה'תכ"ו (3 בספטמבר 1666), אולם להפתעתו של שבתי צבי לא קיבל את משיחיותו כמובנת מאליה, אלא התווכח אתו קשות במשך שלושה ימים רצופים בקשת רחבה של נושאים קבליים בניסיון להוכיח לו כי איננו המשיח.

בסיומו של הוויכוח התפרץ כהן לעבר שבתי צבי וצעק כי הוא רמאי וכי דינו מיתה כדין מסית ומדיח. כהן הבין כי אנשי שבתי צבי יקומו עליו לרוצחו, והצהיר באוזני המשמר הטורקי כי ברצונו להתאסלם. לאחר שחבש את המצנפת המוסלמית ביקש כהן ממפקד המצודה להעבירו לחצר הסולטאן באדריאנופול על מנת למסור תלונה נגד שבתי צבי. לאחר שהובא כהן לאדריאנופול הטיח האשמות קשות בשבתי צבי וטען שהוא מסית לקשר, וכי אין לסולטאן לחשוש מכוחותיו המיסטיים מאחר שהוא שקרן והוזה. לאחר שהגיש את התלונה בפני הסולטאן ברח כהן מטורקיה בחזרה לפולין שם שב ליהדותו בגלוי.

בושה וחרפה! ככה לפגוע ב"צדיק הדורות"? איזו מסירה שפילה! איזו רדיפה אכזרית נגד אנשים תמימים שכל רצונם לעבוד את ה'?! ואח"כ ה"מתנגדים" עוד יתפלאו מדוע המאמינים רוצים לפגוע בהם. בוודאי שיסקלו אותם הלא הם פוגעים ברוח אפם! אם הם "זכו" להכיר בצדיק זו בעייתם, אבל ככה לרדוף?

ההאשמות זכו לאוזן קשבת, ושבתי צבי הובא למשפט בפני מועצת הסולטאן [18] באדריאנופול בט"ז באלול תכ"ו. שבתי הכחיש כל קשר לתנועה המשיחית סביבו וההאשמות המיוחסות לו, וניתנה בפניו האפשרות לבחור בין מוות ובין התאסלמות. הוא בחר להתאסלם, ושמו המוסלמי נקרא עזיז מוחמד. הוא קיבל את התואר "באשא קאפיגי" (שומר החצר, כתואר של כבוד ולא בפועל), ונקבעה לו קיצבה ממשלתית מכובדת מקופת הסולטאן.

כשעמד ברלנד למשפט מול התביעות החמורות שכנגדו, הכחיש כל קשר למעשים אלו ואחרים, והסביר כי הכל רדיפה אישית, כי הוא יוזם מהלך של שלום בין "ישראל לפלסטינים", והדבר הוא לצנינים בעיני המדינה...

התאסלמותו של שבתי צבי הכתה בתדהמה את העולם היהודי, וגרמה לרוב מאמיניו לזנוח את האמונה בו. עם זאת, רבים נתפסו ליאוש מהמשיח שהכזיב, וידועים מקרים של יהודים שהתנצרו או התאסלמו בעקבות ההמרה. הזרם המרכזי ביקש להשכיח את החרפה, ספרי קהילות הושמדו ונמחקו ונאסר להזכיר את שמו של שבתי צבי. כדי למנוע מקרה נוסף של אדם שיכריז על עצמו כמשיח, הוטלו במזרח אירופה בידי ועד ארבע ארצות הגבלות על לימוד הקבלה, ורק לאלו הבקיאים בתלמוד ובהלכה הותר ללמוד אותה כדי למנוע מאנשים לבוא לידי טעויות.

תועבותיו של ברלנד הכו בתדהמה את העולם היהודי. כשנתפס בקלונו והמשרה פתחה בחיפוש אחר המבוקש, עזבו רובם של אלפי מאמיניו את ברלנד, והוא נשאר עם כמה מאות מאמיניו ה"שורפים", הזרם המרכזי של מי שהיו פעם אוהדיו ביקש להשכיח את החרפה...

במזרח התיכון ובארצות הבלקן עדיין שמרו רבים אמונים לרעיון המשיחי, למרות המלחמה העזה שניהלו הקהילות נגד מאמיני שבתי צבי. עם פרסום ההמרה יצא נתן העזתי את עזה בדרכו לאיזמיר, על מנת לחזק את מאמיניו. בסוף ינואר 1667 הגיע העזתי לסביבות איזמיר, אך רבני

שבתאות מאז ועד היום

העיר מנעו ממנו את הכניסה לעיר במשך זמן מה, ורק כעבור מספר שבועות נכנס לעיר. הוא ריכז סביבו את מאמיניו והטיף להמשך האמונה בשבתי צבי. ההתאסלמות הוסברה כירידה לקליפות האסלאם, כדי להעלות מהן את הניצוצות שנשבו, כאשר מקורות קבליים פורשו מחדש בדרך שתתאים לרעיון נועז זה.

מזכיר לכם כמה מה"משפיעים" שנסעו אל ה"צדיק" במרוקו, זימבבואה, אמסטרדם, יוהנסבורג, מתוך דאגה לציבור המאמינים וכדי לחזק את אמונתם המעוררת ב"צדיק", כשהמעשים השפלים מוסברים (בניגוד להסברים על ש"צ שהוא ירד לקליפות, ברלנד "גבוה" הרבה יותר ומעשיו היו) כאמצעי של ה"צדיק" לעלות למרומי הדרגות של העולמות העליונים.

שבתי צבי עצמו נותר באדריאנופול ביחד עם אשתו וקבוצה מנאמיניו שהתאסלמו בעקבותיו, ובשנת 1667 נולד לו בן שנקרא ישמעאל-מרדכי. התפרצויותיו לא פסקו, והוא ניהל אורח חיים דתי ספק יהודי ספק מוסלמי. כלפי חוץ נהג כמוסלמי לכל דבר, אך הוסיף לשלח איגרות למאמיניו שלא התאסלמו בהן מוסברת ירידתו למעמקי הקליפות כמעשה מיסטי.

כמובן שברלנד בעצמו ידע גם הוא להסביר למאמיניו, כי הכל "מיסטי" ובסך הכל הם עומדים מול מצווה של "פדיון שבויים" של "צדיק" שנתפס על לא עוול בכפו, והוא בעצמו הזמין על עצמו את הבזיונות (אמנם הוא מחליט מה הגבול, ואיפה יש ל"קנאות את קנאתו"...), האגרות הלא הם כתובים בעלוני "כנישתא" ו"התחדשות" הילדותיים.

בתחילת ספטמבר נעצר בידי השלטונות בשעה שהתפלל באחד מבתי הכנסת בעיר והועבר תחת משמר כבד לאדריאנופול בעוון בגידה בדת המוסלמית. הוא הוחזק במאסר ארבעה חודשים, ובינואר 1673 הוגלה למבצר אולצין באלבניה (היום במונטנגרו).

שבתי הראשון לא יכל לשקוט על שמריו ובכל מקום בואו הסעיר את הרוחות, עד שהשלטונות עצרו אותו, וכמעשה שבתי בראשונה כך מעשה שבתי באחרונה, הוא לא יכל להתאפק מהתפרצויותיו בשום מקום שבו שהה, עד שהעלה עליו את חמתם של השלטונות. מעצר ושחרור או בריחה, ושוב מעצר, ושוב שחרור או בריחה, ושוב מעצר... האם זה מזכיר לכם משהו?

בתקופה זו לא פסקו השערוריות סביב שבתי צבי. הוא התחתן עם נערה מקושטא שהייתה מאורסת לגבר אחר ואף ילדה לבעלה הראשון בן אחרי נישואיה לשבתי צבי, דבר שהביא במבוכה גדולה את חסידי. אברהם היכיני, ממקורבי שבתי צבי ומראשי מאמיניו לאחר ההמרה ניסה להסביר את המעשה כאילו לא היה ולא נברא אלא ניסיון הוא משמים האם ימשיכו מאמיניו להאמין בו.

ושוב חזרנו ל"תיקונים" הנשגבים, שה"צדיק" יכול לקיים אותם ב"עבירה לשמה" דווקא עם אשת איש ולא עם פנויות, כשהוא סומך על מאמיניו השוטים שיכשירו ו"יקדשו" את השרץ בת"ק טעמים ו"השגות", כשחלק כמובן יאמרו ש"לא היה ולא נברא" וזה הכל נסיון משמים, ואפילו יותר מכך, זה נסיון מה"צדיק" שמנסה את מאמיניו אם הם מאמינים בו או לא...

שבת צבי מת בשעת תפילת נעילה ביום הכיפורים ה'תל"ז (1676) והוא בן 50. נתן העזתי הפיץ בקרב המאמינים את הרעיון לפיו לא מת אלא "התעלם באורות העליונים", ובמהרה יתגלה שנית ויגאל את ישראל.

- - -

אם לא די לנו בדמיון העצום למנהגי ש"צ וכת דיליה, והסברי ה"עבירה לשמה" שהם פיתחו, תבוא כת הפרנקיסטים ותחזק את ההשוואה האיומה בעוד כמה סיפורים נוראים שהתקיימו אז וחזרו על עצמם אצל "צדיק השקר":

בכ"ו בשבט תקט"ז (1756) נחשף פולחנה של כת הפרנקיסטים. ביום זה הגיעו פרנק וחסידיו לעיירה לנצקורון (Lanškroun) שבגליציה, וקיימו אספה ומסיבה פרועה בבית אחד מחבריהם שהתגורר שם. לפי העדויות "השתוללה" במהלך המסיבה אחת החוגגות בעת קבלת שבת (לפי גרסה אחת הייתה זו אשתו של רב העיירה). החוגגים הניחו על ראשה כתר של ספר תורה ורקדו סביבה כשהם מנשקים אותה ומכנים אותה בשם "מזוזה".

אם את חלק ממעשיו הסתיר ברלנד בזמני קבלת הקהל ביחידות שלו עם הנשים, הרי שאת הנשיקות והחיבוקים, הוא משום מה לא טרח להסתיר. אותם ביצע המנוול לעיני כל, בארצות הזימ"ה (אפילו את המשרתת המוסלמית ביקש לתקן...), הדברים הנתעבים בוצעו בפרהסיא קבל קהל מאמיניו!

עובר אורח שהציץ לבית הבחין בנעשה והזעיק את בני העיירה. המון זועם פרץ לבית וקטע את החגיגה באיבה. בני החבורה הועברו לידי השלטונות, ופרנק, שהיה נתין זר, גורש מפולין ושב לטורקיה. השלטונות העבירו את העצורים לידי בית הדין הרבני בעיר סטנוב, בה נחקרו ונגבו עדויות. רבים מבני החבורה הצהירו על רצונם לחזור בתשובה ממעלליהם, והודו כי קיימו ... בעלו נידות וחיללו שבת וימי צום, כחלק מהפולחן הדתי של הכת. בית הדין גזר מלקות על כל המשתתפים, ואלו שסירבו להתחרט הוחרמו.

מי לא שמע על ההוראה המחרידה של ה"צדיק" לאנשיו במרוקו, כי הלילה הולכות כל הנשים למ. ועושים מעשה אם הן טהורות אם לא... וגם זה כמובן "חלק מהפולחן הדתי של הכת"...

שבתאות מאז ועד היום

וכאז כן היום עומדים ה"רודפים של הצדיק" החצופים, ומסגירים את חברי הכת ומשיחם למשטרה, רק בהבדל אחד שבזמן פרנק ימ"ש כשנתפסו חברי הכת חזרו רבים בתשובה, וכאן כשנתפסים חוזרים הם לאומנות הרציחה במסע אלים בנסיון להשתיק את העובדות.

אנו רק יכולים להמשיך ולצפות לשגעונות האמוניות הדמיוניות שיבואו בהמשך, אבל דבר אחד ברור, כשם שהוא מחקה את תנועותיו של רבו ש"צ שלב אחר שלב, ככל הנראה אף מבלי ידיעתו. אין ספק כי חדל אישים זה גם יסיים כמוהו, וישאיר טעם מר בעם ישראל כפי שהשאיר רבו, ושמו ישמש גם בעתיד כתמרור אזהרה לדורות הבאים לדעת ולהשמר מן ה"שבתאות" או ה"שובואיות" בגווניה השונים.

ובכל זאת מקוים אנו להתעשתות מאמיניו לעזוב את אלוה הנכר שבתמימותם נדבקו אליו, ולחזור לאמונת ישראל התמימה הקדושה והטהורה, כפי שקיבלנוה מפי הגבורה בהר סיני, והיא מלמדת כי: עבירה זו עבירה. מצוה זו מצוה. צדיק הוא צדיק. רשע הוא רשע. אשת איש אסורה על כל העולם כולו חוץ מבעלה. וההלכה מחייבת גם את הצדיק הקדוש ביותר, בלי חכמות והשגות חדשות "נשגבות" ככל שיהיו.

ובכן לאחר שראינו את תהליך הפיכת "חסידים" ל"מאמינים", והמרת דתם מאמונה בה' לאמונה במשיחם, והחדרת היתר לכל מעשה אשר לא ייעשה. נדע לשפוט בראי ההיסטוריה את המתחולל לנגד עינינו, לדעת ולהוקיע את הכת ה"שובואית" ויפה שעה אחת קודם, ולמזהיר ולנזהר שלומים תן כמי נהר.